

pripremili smo za vas

Vrtić kao poligon za učenje socijalnih vještina

Marija Falamić, pedagoginja
Dječji vrtić Radost
Zagreb

Prema nalazima brojnih svjetskih istraživanja, u djece je sve češće prisutna pojava agresivnog i nasilnog ponašanja. Ovaj problem zaokuplja pozornost javnosti i u središtu je znanstvenih rasprava (Cierpka). Problemi komunikacije i upravljanje sukobima najveće su poteškoće u današnjem odgoju i obrazovanju, utvrđuje Porsch. Agresivno i nasilno ponašanje posljedica su nedostatka socijalne kompetencije, a time i nespremnosti za primjenu konstruktivnih oblika rješavanja problema i sukoba. Iz ovog razloga važno je primjenjivati odgojne strategije poticanja i jačanja socijalne kompetencije djece u vrtiću i školi.

Agresivno ponašanje moguće je prevenirati, slažu se mnogi znanstvenici, ako se već u ranoj dobi, tj. već u vrtiću, primjenjuju teoretski orijentirani pristupi prevencije. U tom nastojanju osmišljeni su različiti programi i pristupi prevencije nasilja u vrtićima i u školi u Europi i u SAD-u. Zadnjih se godina u više zemalja Europe (Švicarska, Austrija, Njemačka, Skandinavske zemlje) uspješno primjenjuje američki, pedagoško-psihološki utemeljen program (Beland). U Njemačkoj se provodi u dvije verzije od kojih je jedna posebno prilagođena potrebama vrtića, a druga potrebama škole (Cierpka).

Vrtić kao pedagoški kontekst za 'rad na konfliktu'

Vrtić predstavlja vrlo primjeren pedagoški kontekst u kojem djeca uče sebe proma-

Vrtić je prvo socijalno okruženje u kojem dijete ima priliku promatrati sebe kao dio zajednice u kojoj mora uspostavljati odnose s drugima bez potpore svoje obitelji. Osim što nas upoznaje s teoretskim pristupima prevencije sukoba među djecom, pedagoginja Marija Falamić u svom tekstu navodi i konkretne primjere nenasilnog rješavanja konfliktnih situacija u vrtiću.

trati kao dio zajednice. To je mjesto gdje se uči poštovati druge, stjecati samopovjerenje i samopouzdanje, uspostavljati odnose s drugima. U kontekstu vrtića, sukobe koji se neminovno javljaju treba sagledati kao priliku za stjecanje socijalnih vještina kao sastavnica socijalne kompetencije. 'Suživot u svakoj zajednici zahtijeva poznavanje i razumijevanje njezinih normi, pravila i vrijednosti te ovladavanje umijećima nužnima za djelotvornu interakciju unutar te zajednice. Procesi učenja uključeni u to ovladavanje počinju s rođenjem i moraju prilično uznapredovati u ranom djetinjstvu.' (Katz i McClellan)

Djeca se razlikuju po brzini kojom razvija-

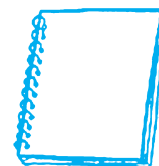
U situaciji sukoba važno je izbjeći optuživanje i traženje krivca

ju svoju socijalnu kompetenciju isto kao što se razlikuju i u drugim područjima razvoja. Premda se određenja socijalne kompetencije razlikuju, najčešće se odnose na pojedinčevu sposobnost iniciranja i održavanja zadovoljavajućih, recipročnih odnosa s vršnjacima (Katz i McClellan). Socijalno kompetentna osoba je ona koja osobne potencijale kao i poticaje iz okruženja može iskoristiti za uspješno sudjelovanje u grupama, zajednicama i širem društvenom kontekstu.

Iako je jedan od najvažnijih utjecaja na djetetov socijalni razvoj iskustvo u obitelji, posljednjih se godina sve više govori o važnoj ulozi koju vršnjaci imaju u socijalnom razvoju. Budući da mala djeca provode sve više vremena u grupnom okruženju, i njihove odgajateljice su važne u oblikovanju djetetovih iskustava s vršnjacima. Zadovoljavajući odnosi s vršnjacima osiguravaju kontekste za široki raspon socijalnih i intelektualnih poticaja, izazova i učenja. No, valja imati na umu zaključak do kojeg su došli Clarke-Stewart, Gruber i Fitzgerald, a na temelju njihove longitudinalne studije. Oni navode da sama izloženost drugoj djeci nije dovoljna da bi se stvorio zaokruženi repertoar socijalnih umijeća koja mogu

pripremili smo za vas

poslužiti u interakcijama s različitim djecom u različitim situacijama. Ne bi trebalo podcijeniti uloge odraslih osoba (roditelja, odgajatelja) u promicanju socijalne kompetencije. Socijalna iskustva u prvih pet ili šest godina života osiguravaju temelje na kojima počivaju svi budući odnosi.

Kako odgajatelji mogu pridonijeti razvoju socijalne kompetencije?

Odgajatelji u predškolskim ustanovama sve više poklanjaju pozornost razvoju socijalne kompetencije u djece. Postojeće spoznaje o prirodi i važnosti ranog socijalnog razvoja upućuju na usmjeravanje

obrazovnog diskursa s kognitivnog na socijalni aspekt razvoja. U novije doba se ističe kako je sposobnost suradnje bitna komponenta socijalnog učenja, a ona podrazumijeva poznavanje i ostvarivanje zajedničkih interesa i potreba ili rješavanje određenog zadatka u smislu koordinirane aktivnosti. Posebno mjesto ta sposobnost ima u koncepciji njemačkog predškolskog pedagoga J. Zimmera ('Situacijsko učenje').

Sukobi se u predškolskoj dobi često javljaju, a nastaju zbog neostvarenih želja, interesa i potreba te rezultiraju svađom oko otimanja igračka, oko podjele uloga,

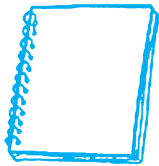
u situacijama čekanja na red, netolerancije, ljubomore, zadirkivanja i dr. No, ima sukoba kojima su izvori izvan vrtića (obitelj, agresija u obitelji ili nešto drugo). Mirno rješavanje konfliktnih situacija bitna je sastavnica socijalne kompetencije. U literaturi se sposobnost neagresivnog rješavanja konflikata smatra bitnim preduvjetom za uspostavljanje pozitivnih odnosa u grupi.

U sljedećih nekoliko praktičnih primjera konfliktnih situacija u vrtiću, ilustrirat ćemo primjenu nekih strategija odgajatelja koje se koriste radi poticanja razvoja temeljnih

U vrtiću postoji niz prilika za učenje i usvajanje socijalnih vještina

vještina nenasilnog rješavanja sukoba. To su u prvom redu empatija, kontrola poriva i svladavanje ljutnje i bijesa.

Uzrok nepoznat

Iz garderobe dolazi dječak Ivan (6 godina), bolno plače i šakom jedne drži lakat druge ruke. 'Udarila me Tina nogom tu i tu (pokazuje bedro)! Jako plače. Prije njega, u sobu je ušla Tina (6 godina) hladnog izraza lica. Odgajateljica pregledava je li dječak ozlijeđen. Utvrđuje da je sve u redu i uzima u krilo Tinu i Ivana, zagrli ih te s njima razgovara. Ivan se smiruje i odlazi kući s roditeljem, a Tina cijelo vrijeme šuti te nastavlja igru.

Sukob je nastao naglo i bio je kratak i snažan. Uzrok mu je nepoznat. Znamo samo da Tina češće dolazi u konflikt s dječacima i ponaša se isto – udara ih nogama. G. Haug – Schnabel navodi da onaj tko je tako ljut i napada, ni sam zapravo ne zna zašto je tako ljut i na koga se ljuti. No, s 'počiniteljem' je potrebno razgovarati. To nije tako jednostavno, jer u tom trenutku nije prekinuta samo njegova verbalna veza s vanjskim svijetom već je poremećen i njegov unutarnji dijalog. U toj situaciji važno je izbjeći optuživanje i traženje krivca. Potrebno je pokazati zanimanje i suosjećanje jer to djetetu može pomoći, i to kako napadaču tako i napadnutom djetetu jer ono tako stječe iskustvo da se u sličnim situacijama nije samo tražio krivac, nego da se zajednički tražilo rješenje problema. Doista, postoji razlog zbog kojeg je dijete ljuto ili razočarano. No, jednako je važno razgovarati o tome treba li zbog toga nekoga udariti ili se može reagirati i drukčije i kako. Uzroke učestalog agresivnog ponašanja djevojčice trebalo bi pominje istražiti u komunikaciji s obitelji.

Čiji je kamion?

Marko (6 godina) primjećuje da je Tomislav (5,5 godina) uzeo igračku, drveni kamion koji je njemu drag. Prilazi Tomislavu i kaže mu: 'Želim tu igračku! Ja se

pripremili smo za vas

u uvijek s njom igram. Moja je! Ti si je uzeo! Tomislav čvrsto drži kamion i kaže Marku: 'To nije tvoje, to je od vrtića!' Marko opet pokušava dobiti igračku, plače te mu grubo pokušava oteti igračku, a Tomislav je ne želi dati. Marko odlazi odgajateljici i kaže: 'Teta, Tomislav mi ne da kamionček!' Odgajateljica, na 'daljinski' kaže: 'Pa, Tomi, opet ti sa starom pričom! Vрати Marku kamion!' Tomislav odgajateljicu nije dobro čuo i konflikt se nastavlja. Odjednom Marko primjećuje da je s kamiona ispao jedan kotač. S Tomislavom kreće tražiti kotač, a usput pitaju i drugu djecu jesu li ga negdje

taj način prodube međusobne odnose i razvijaju međusobno povjerenje.

Nisam mala beba!

Damjan ima 4 godine i među mlađima je u svojoj skupini, a i niže je rasta. U jednom trenutku troje djece mu govori: 'Ti si mala beba!' Damjan se ljuti i počinja glasno vikati: 'Nisam ja mala beba! Vi ste male bebe! Ja mogu svašta raditi sam i moj tata mi je rekao da su moji mišići jaki. Ja mogu i loptu baciti daleko! Nisam ja mala beba!' Djeca ga opet izazivaju i govore mu da je mala beba, a njima se pridružuje još troje djece. Dakle, šest na jednoga. Damjan je nastojao dokazati da nije mala beba, ali nije uspio. Počeo je zatim lupati rukama po stolu. Htio je i udariti jednoga dječaka. Rasplakao se. Reakcija odgajateljice: 'Damjane, ja vidim da ti nisi mala beba, a vjerujem da i ti to znaš!' On je kimnuo glavom i dodao: 'Pa da teta, male bebe su male, a ja nisam. Vidiš kako sam veliki!' Zatim se odgajateljica obraća drugoj djeci govoreći: 'Ne sviđa mi se kako s Damjanom razgovarate i ne želim da ga zovete mala beba!' Jedan dječak je odmah dodao: 'Ni ja ne volim kad mi netko govori da sam mala beba.' Ubrzo svi zajedno počinju graditi brod.

Odgajateljica je u ovom primjeru izrazila empatiju i razumijevanje djetetovih osjećaja te izravno i jednostavno izrazila svoja očekivanja od ostale djece, što je u skladu s uspostavom autoriteta i povjerenja, kao strategijom poučavanja koja (prema Katz) pojačava socijalnu kompetenciju djeteta. Važno je također napomenuti da je potrebno naučiti i ohrabriti djecu da se samostalno obrane u sličnim situacijama i postavle granice, npr. riječima: 'Ljuti me kad me tako zoveš'; 'Ne želim da me smetaš' i sl.

Zagrljaj Ninje Kornjače

Luka (5 godina) udara Antoniu (5 godina) i Mihaelu (5 godina), djevojčice iz druge skupine. One zovu odgajatelja koji inicira razgovor. 'On me tuče u trbuh', kaže Anto-

Socijalna iskustva u prvih pet ili šest godina života osiguravaju temelje na kojima počivaju svi budući odnosi.

vidjela. Ubrzo je jedan dječak viknuo: 'Evo, našao sam ga iza ormara!' Donosi kotač, a obojica dječaka ga žele uzeti. 'E, dečki, ak' se budete svađali, nećete stići popraviti kamion', kaže im prijatelj. Isti čas dječaci se dogovaraju te jedan drži kamion, a drugi mu stavlja kotač. Uspjeli su zajedno, a nakon toga je Tomislav rekao: 'Ti se igrajs s kamiončekom malo, a onda sam ja na redu', na što je Marko rekao: 'Dobro!' Počeli su surađivati, a imali su prilike uvidjeti da konflikt mogu riješiti sami.

Bilo bi učinkovitije, glede poticanja razvoja dječje socijalne kompetencije, da je odgajateljica ovu situaciju dogovora pohvalila. Opisana situacija sukoba s pozitivnim ishodom jasno pokazuje da odgajatelj ne treba uvijek i prebrzo intervenirati jer time uskraćuje mogućnost djeci da samostalno riješe konfliktnu situaciju i na

pripremili smo za vas

*Mirno rješavanje
konfliktnih
situacija dio
je socijalne
kompetencije*

nia. 'A mene u ruku', kaže Mihaela. 'Ja sam Ninja Kornjača!' Ljutito odgovara Luka. Odgajatelj se obraća Luki: 'Luka, ti si ljut.' On odgovara: 'Jesam.' Potom se odgajatelj obraća Antoniji: 'Kako se, Antonija, ti osjećaš?' Ona odgovara: 'Ružno.' Mihaela na isto pitanje odgovara da se osjeća ružno. Luka također. Odgajatelj nastavlja: 'Kako bi ti, Luka, riješio problem?' Zagrljio bi ih i rekao da to više neću raditi, govori Luka. Grli djevojčice. Sada su svi troje dobro, kako kažu.

Odgajatelj je u ovoj situaciji izrazio empatiju i usmjerio pažnju na emocionalno stanje djece koja su bila žrtve agresije i time potaknuo nasilnika (bez prijekora) da suosjeća sa žrtvama i da samostalno riješi sukob.

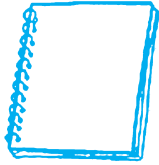
Otvoreni prozori

Dora (4 godine) se igra u kućici. Prilazi joj Veronika (3 godine). Dora otvara vrata i prozore na kućici, a Veronika ih uporno zatvara. To je Doru naljutilo i u jednom trenutku je jako gurnula vrata, a time i Veroniku. Potom je izašla iz kućice i gurnula Veroniku rukom srušivši je na tepih. Veronika ne plače već je silno iznenađena i začuđeno gleda Doru.

U ovoj situaciji vidljivo je da je Dora sklonija konflikte rješavati nasilno, a Veronika ne zna uspostaviti odgovarajuću komunikaciju. Odgajateljica poziva obje djevojčice, govori im što je vidjela i moli Doru da ona ispriča svoj doživljaj ove situacije. Dora kaže: 'Ona mi zatvara prozor, a ja hoću da su otvoreni!' Veronika kaže: 'Ja bi se igrala!'

U tom trenutku, odgajateljica se prisjeća vlastitih reakcija u nekadašnjoj praksi u sličnim situacijama: bila je ljuta, udaljila bi dijete jedno od drugoga i time ne bi postigla ništa. Naprotiv, na taj način je poslala poruku djetetu: 'Ti nisi OK!' Tada još nije bila svjesna sebe u smislu poznavanja vlastitih emocija i stanja. Sada zna da je ta ljutnja koja bi je preplavila u toj situaciji dolazila od nemoći, a nije znala ni kako se sama osjeća, a kamoli bila svjesna onoga što se događa djetetu. Danas, nakon nekoliko godina rada na sebi, na osvješćivanje vlastitih potreba i emocija, ova odgajateljica može pomoći djevojčicama. Sada se osjeća moćno i sigurna je u sebe. Odgajateljica pomaže djevojčicama tako što ih uvodi u razgovor, komunikaciju

pripremili smo za vas

Sposobnost suradnje bitna je komponenta socijalnog učenja

vezanu za izražavanje onoga što žele, umjesto nasilja. Na primjer, Veronika bi mogla reći: 'Dora, ja bih se igrala s tobom.' Dora pak, poznavajući svoje granice, može reagirati na socijalno prihvatljiv način i reći: 'Možeš, ali ne volim da zatvaraš prozore. Želim da su otvoreni. To mi je važno.' Odgajateljica je pomogla riješiti sukob. Otkrila je sukob koji je nastao zbog problema u komunikaciji među djevojčicama. I ovaj nam primjer pokazuje da je nužno naučiti dijete da drugome jasno iskaže što želi, što namjerava i očekuje kako bi se kod njega spriječila ljutnja i agresivna reakcija.

I zloženi primjeri dokumentiraju svaki-današnju dječjeg vrtića kao povoljan pedagoški kontekst u kojem je niz

prilika i mogućnosti za učenje i usvajanje socijalnih vještina i kompetencija. Zadaća je odgajatelja iskoristiti sve te mogućnosti i prilike za socijalno učenje nenasilnog rješavanja sukoba. Agresivno i asocijalno ponašanje javlja se već u ranom djetinjstvu i zato ga je važno sprječavati već u vrtiću. Treba ga prevenirati odgojem za nenasilno rješavanje sukoba kako se ne bi učvrstilo kao trajno ponašanje. Odgajatelji koje djeca vole dobar su model za usvajanje socijalnih oblika ponašanja, a njihova nastojanja i podrška djeci u ovladavanju konfliktnim situacijama pridonijet će izgradnji miroljubivijeg svijeta budućih generacija.

Literatura:

1. Beland, K. (1991.): *Second Step. A violence – prevention curriculum*. Preschool-kindergarten. Seattle: Committee for children
2. Cierpka, M. (2004.): *Faustlos – Wie Kinder Konflikte gewaltfrei lösen lernen*, Freiburg, Verlag Herder
3. Clarke-Stewart, A., Gruber, C. P. i Fitzgerald, L. M. (1994.): *Children at home and in day care*, Hillsdale, NJ: Erlbaum
4. Haug-Schnabel, G. (1996.): *Agresivnost u dječjem vrtiću*, Educa, Zagreb
5. Katz, L. G. i McClellan E. D. (1997.): *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije*, Educa, Zagreb
6. Modrić, N. (1999.): *Lutka - vodič za razumijevanje ljudskih potreba i za rješavanje sukoba*, Zagreb
7. Porsch, M. (2007.): *Pedagogijsko shvaćanje konflikata*, predavanje na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu, 5. travnja 2007.

